

Жалағаш-жаршысы

«zhalaqash-zharshysy.kz»
ақпараттық аземіміз

Аудандық қоғамдық-саяси газет

Газет 1934 жылдың 10 қаңтарынан бастап шығады

Сұхбат

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ, Қазақстан Республикасының Президенті:

МАҚСАТЫМ – ЭКОНОМИКАНЫ ЖӘНЕ ЕГЕМЕНДІКТІ НЫҒАЙТУ

– Құрметті Қасым-Жомарт Кемелұлы, бытыр «Егемен Қазақстан» газетіне берген сұхбатыңызда жылды қорытындылап, алдағы уақытта атқарылатын жұмыстың басым бағыттарын белгілеп бердіңіз. Осындай сұхбаттар жақсы дәстүрге айналып келеді. Бұл елімізді дамытуға қаттысты шаралардың мән-маңызын азаматтарымыздың терең түсінуге мүмкіндік береді. Бүгін де мазмұнды әрі ашық әңгіме ербітеміз деп ойлаймын. Алғашқы сұрақ: Қазақстан үшін өткен жыл несімен ерекше болды?

– Бытыр көптеген маңызды оқиға болды, қыруар жұмыс атқарылды. Мысалы, өбден тозығы жеткен инженерлік-коммуналдық инфрақұрылымды жаңғырту жұмыстары барлық аймақта жүргізілді. 18 миллион шаршы метр тұрғын үй пайдалануға берілді. 7 мың шақырым автокөлік жолы салынып, жөнделді. Алматы, Қызылорда және Шымкент әуежайларында жаңа жолаушылар терминалы іске қосылды. Тау-кең, мұнай-химия және металлургия салаларында ауқымды жобалар жүзеге асырылды. Қайта өңдеу секторы қарқынды дами бастады. Оның өнеркәсіптегі үлесі өндiрiс саласының деңгейiне жуықтады.

27 миллион тоннаға жуық астық жинап, соның он жылдағы рекордын көрсетішке қол жеткізген дикандарымыздың жетістігін айрықша атап өткен жөн.

Мен бытырғы сұхбатымда 2024 жыл Қазақстан үшін айрықша маңызды жыл болатынын айтқан едім. Шын мәнінде солай болып шықты.

Біз еліміз үшін күрделі болса да, жүйелі экономикалық реформаларды қолға алып, алдағы бес жылдық дамуымыздың берік негізін қаладық. Сол үшін көптеген маңызды жобалар мен бастамалар жүзеге асырылды. Келешекте бұдан да ауқымды жұмыс жасалмақ.

Қазақстан – әлеуметтік мемлекет. Сондықтан бытырдан бастап «Ұлттық қор – балаларға» бағдарламасы аясында төлем беріле бастады. Зейнеткер, жәрдемақы, шәкіртақы және азаматтық сала қызметкерлерінің жалақысы көбейді. Еліміздің түкпір-түкпірінде жүздеген жаңа мектеп, балабақша және дене шынықтыру-сауықтыру орталықтары салынды. Шетелдің оннан астам беделді жоғары оқу орнының бөлімшесі ашылды. Ғылымды қаржыландыру көлемі арта түсті, мәдениет саласының қызметкерлеріне елеулі қолдау көрсетіліп жатыр. Бұқаралық спортты дамытуға баса мән берілді. Мұның бәрін азаматтардың жасампаздық әлеуетін арттыру үшін пайдалы инвестиция деуге болады.

Қазір әлемде бұрын-соңды болмаған аса күрделі геосаяси ахуал қалыптастып отыр. Соған қарамастан, Қазақстан бейбітшілік үшін диалог орнату жолында тиімді рөл атқаратын мемлекет ретінде

халықаралық аренадағы позициясын күшейтті. Бұл жағдай еліміздің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге және экономикамызды орнықты дамытуға септігін тигізеді.

Жалпы, өткен жыл оңай болған жоқ, тіпті күрделі жыл болды деуге келеді. Қазақстанға сыртқы факторлардың салқыны тиді, табиғат апаты да жоспарларымызға әсер етті. Алайда біз ахуалды бақылауда ұстап қана қоймай, жан-жақты реформаларымызды жалғастыра алдық. Осылайша, жасампаздық стратегиясы одан әрі жүзеге асырылып жатыр.

– Сіз бытырғы табиғат апатын еске алдыңыз, яғни өңірлердің тең жарымын басып қалған алапат су тасқынын тілге тиек еттіңіз. Сол кезде үкілетті органдара алаптың салдарын жою туралы нақты тапсырма бердіңіз. Содан бері жұрт ауқымды жұмыс атқарылағанына күз болды. Бірақ қарын су кезінде қордаланған көптеген мәселенің беті ашылды. Мемлекет осы табиғат апатынан қандай сабақ алды?

– Бытырғы тасқын еліміз үшін зор сынақ болды. Мұндай алапат тас-қын Қазақстанда бұрын болмаған. Мемлекет орасан зор қауіптің бетін қайтару үшін шұғыл шаралар қабылдады. Адамдар дер кезінде қауіпсіз жерге көшірілді, олардың уақытша паналайтын орындары әзірленді, материалдық резервті пайда-

лануға рұқсат берілді. Апаттан құтқару жұмыстарына Төтенше жағдайлар министрлігінің ғана емес, Ішкі істер және Қорғаныс министрліктерінің, Ұлттық ұланның және басқа да құрылымдардың қызметкерлері, жалпы саны 63 мыңға жуық адам жұмылдырылды. Соның арқасында көптеген азаматты құтқарып, аман сақтап қалдық. Ең бастысы – осы.

Бір ел бір халық болып, жұдырықтай жұмыла білсек қана мұндай апаттарды еңсере алатынымызға біріміз көз жеткіздік. Су тасқыны кезінде волонтерлер қозғалысының әлеуеті зор екенін көрдік. Еліміздің түкпір-түкпірінен келген еріктілер құтқарушыларға жәрдемдесті, гуманитарлық көмек ұйымдастырып, зардап шеккендерге қолдау көрсетті.

Қарғын судың қарқыны шынымен де қатты болды: үйлер, жолдар, көпірлер, әлеуметтік және коммерциялық нысандар бүлінді, біраз мал қырылды. Бөгеттер мен гидротехникалық қондырғылар салуға ондаған жыл бойы жете көңіл бөлінгенде, апаттың салдары соңшалықты ауыр болмас еді. Мұны мойындау керек. Қазір қателікті түзеп, олқылықтың орнын толтыруға кірістік. Парламентте жаңа су кодексінің жобасы қаралып жатыр. Су ресурстарын басқару тұжырымдамасы және оның кешенді жоспары бекітілді. Онда 2030 жылға дейін 40-тан астам су қоймасын салу және 37 су қоймасын жөндеу қарастырылған. Сондай-ақ жалпы ұзындығы 14 мың шақырымнан асатын ирригация каналдарын жаңғырту көзделген.

Төтенше жағдайларды болжау және оның алдын алу жүйесін жаңғыртуға қатысты ауқымды жұмыстар басталды. Су мамандарының тапшылығы мәселесін шешу жұмыстарын жандандыру үшін Қазақ ұлттық су шаруашылығы және ирригация университеті құрылды.

Бытыр желтоқсан айының басында Сауд Арабиясында One Water Summit атты басқосу өтті. Қазақстан мен Франция төрағалық еткен осы алқалы жиынға қатысып, сөз сөйледім. Онда суға байланысты апаттарға төтеп беру мүмкіндігін арттыру қажеттігіне арнайы тоқталдым. Шын мәнінде, халықаралық қауымдастық су қауіпсіздігін қамтамасыз ету және климаттың өзгеруіне қарсы күресу үшін бірлесу әрекет етуі керек. Қазақстан осы мәселеге басымдық береді.

Күрделі сәттерде қоғамдағы қордаланған көпексіздіктердің беті ашылатынын өмірдің өзі көрсетіп отыр. Бірақ әр қиындықтың қайыры бар. Сондықтан дағдарыс кезінде байбалам салмай, байыпты болған жөн. Біз өзекті мәселелерге қатысты дұрыс шешім қабылдап, істің көзін таба білуіміз қажет.

Әдетте мемлекеттік қызметшілерді орынсыз сынал-мийнетін өңгімелер жиі айтылады. Алайда бәрі де салыстырғанда көрінеді. Әсіресе басқа елдермен салыстыру арқылы сараланады. Біз коронавирус індетінен бастап қазірге дейін дағдарысты жағдайлардың бәрінен ойдағыдай өтіп келеміз.

Көкейтесті су тасқынының салдарын жою үшін қабылданған шаралар мемлекеттің тиімді жұмыс істей алатынын көрсетті. Зардап шеккен бір де бір отбасы көмек-қолдаусыз қалған жоқ. Үй салынды, пәтер берілді, инфрақұрылым нысандары қалпына келтірілді, қарғын судан зардап шеккен барша тұрғындар мен кәсіп-

керлердің шығыны өтелді. Мұның бәрі өте қысқа мерзім ішінде жасалды. Су тасқынының салдарын жоюға ірі бизнес өкілдері де елеулі үлес қосты. Бүгінгі дүрбелеңге толы дүниеде техногендік сипаттағы апаттар мен табиғат апаттары көбейіп тұр. Оның бәрін еңсеруге көптеген ел соның ішінде дамыған мемлекеттердің өзі дайын болмай жатады. Біз бұған 2024 жылы да анық көз жеткіздік. Әрине, әлі көп жұмыс істеу қажет екені сөзсіз. Дегенмен төтенше жағдайға төтеп беру тұрғысынан, Қазақстан басқа елдермен салыстырғанда лайықты орында тұр.

Желтоқсанның соңғы күндері Ақтау қаласында Әзербайжан әуе компаниясының ұшағы апатқа ұшырады. 38 адам қаза болды, оның ішінде еліміздің 6 азаматы бар. Ауыр жарақат алғандар да көп. Мұндай сәтте әрбір секунд қымбат. Құтқарушылар, дәрігерлер мен тәртіп сакшылары шұғыл әрі үйлесімді әрекет етті, кәсіби деңгей мен азаматтық жауапкершілігі жоғары екенін көрсетті. Жақын жердегі Маңғыстау өңірлік электр торабы компаниясының жұмысшылары бірден көмекке келді. Төңіректегі тұрғындар да зардап шеккендерді құтқаруға атсалысты. Азаматтарымыздың жанқиярлығы арқасында барынша көбірек адамның өмірін сақтап қалдық. Мен құтқару жұмыстарына қатысқан әрбір адамға шын көңілден ризашылығымды білдіремін. Қазақ халқының апаттан зардап шеккендерге жанашырлығы мен тілеуестігі азаматтарымыздың жаппай қан тапсыруға асыққанынан да айқын байқалды.

Ұшақ апатының себебін анықтау үшін Үкімет комиссиясы құрылғанын атап өткім келеді. Сонымен бірге 17 халықаралық сарапшы шақырылды. Оның ішінде Халықаралық азаматтық авиация ұйымының және Мемлекетаралық авиация комитетінің мамандары бар. Үкімет комиссиясы мәліметтің бәрі жазылған арнайы құрылғыны сол ұшақты жасаған Франция еліне жіберу туралы шешім қабылдады. Бұл қадам тергеу жұмыстарының объективті әрі бейтарап жүргізілуіне қажетті бірден-бір дұрыс шешім екеніне сенімдімін.

– Сіз Сауд Арабиясындағы халықаралық форумға қатысқаныңызды атап өттіңіз. Жалпы, бытыр әлемдік деңгейдегі осындай көптеген іс-шарға қатыстыңыз. Бұл сіздің іртікі маңсатқа баса мән беретініңізді меңзеп, «Президент – кәсіби дипломат, сондықтан халықаралық мәселелерге көбірек назар аударады» деген әңгіменің шығуына түрткі болды. Шынымен де солай ма?

– Қазақстан орналасқан жері, экономикалық әлеуеті және қазіргі геосаясат ахуалы тұрғысынан алғанда, әлемнің көптеген мемлекеті үшін стратегиялық маңызы бар ел саналады. Бізбен байырғы серіктестеріміз ғана емес, сонау Африка құрлығындағы мемлекеттер де достық қатынас құруға мүдделі. Батыста, жалпы жер жүзінде Қазақстанды орта держава деп атайды. Әрине, бұл мәртебеген санамы да ауыр. Біз, ең алдымен, халықаралық аренадағы іс-әрекеттерімізге жауапкершілікпен қарап, қазіргі заманғы аса күрделі мәселелеріне келгенде, сындарлы ұстанымда болуымыз керек. Сондықтан Қазақстан «барша адамзаттың ортақ үйі», еш баламасы жоқ әрі әмбебап

құрылым саналатын Біріккен Ұлттар Ұйымын қашанда қағтайды.

Сонымен бірге Мемлекет басшысы ретінде ішкі саясат мәселелерімен күнделікті айналысамын. Бұл – өте маңызды жұмыс. Сондықтан менің қызметімде сыртқы саясатқа басымдық беріліп кетті деген пікір дұрыс емес.

Менің басты мақсатым – мемлекетіміздің экономикалық әлеуетін, егемендігін және халықаралық аренадағы орнын нығайта түсу. Мемлекет басшысы болған сәттен бастап қазірге дейін қабылдаған шешімдерім мен оның түрлі салдары үшін бар жауапкершілікті өз мойныма аламын. Мен басқаша жұмыс істей алмаймын, істегім де келмейді.

– Ақыры, Біріккен Ұлттар Ұйымы туралы айтылған соң, бір тосын сұрақ қоюға рұқсат етіңіз. Әлеуметтік желіде Сіз 2026 жылы Біріккен Ұлттар Ұйымын басқаруыңыз мүмкін, соған байланысты елімізде кезектен тыс Президент сайлауы өтеті деген қауест тарал жатыр. Осы қауестің негізі бар ма?

– Мен Біріккен Ұлттар Ұйымы бас хатшысының орынбасары және Қару-сыздану жөніндегі конференцияның бас хатшысы ретінде осы ұйымның Женевадағы кеңсесін үш жылға жуық басқардым. Халықаралық үдерістердің қыр-сырына бойлап, мол тәжірибе жинадым. Осының өзі артығыммен жетеді деп ойлаймын. Менің елімізді дамытуға қатысты талай жылға арналған ауқымды жоспарларым бар, оның бәрін жүзеге асыруға ниеттімін.

– Бытыр «Таза Қазақстан» экологиялық акциясы басталды. Иә! Бастама барлық өңірді қамтыды. Сіз «Таза Қазақстан» дегенімді көше тазалаудан алдекайда ауқымды уәзім екенін атап өттіңіз. Осы бағыттағы жұмыс қалай жалғасады?

– «Таза Қазақстан» акциясы қоғамға экологиялық мәдениеттің жаңа талаптарын енгізу идеясынан бастау алды. Халықтың бұл бастамаға барынша қолдау білдіргеніне тәнтімін. Әсіресе жас тарап ризашылығымды білдірім келеді. Қазақстан азаматтары мұның кезекті бір науқан емес, озық ойлы қоғам қалыптастыру жолындағы идеологиялық платформа екенін түсінді.

Біз, түптің түбінде, табиғаттың байлығына және күнделікті тұрмыс-тіршілігімізге немқұрайлы қарайтын жағымсыз әдеттен біржола арылуымыз қажет. Таза-лықты сақтау және табиғатты аялау ұлттық болмысымыздың ажырамас бөлігіне айналуға тиіс. Өркеніетті елдердің бәрі осыны ұстанды.

Бұл акцияға 3,8 миллионға жуық адам қатысты. 1,5 миллион тоннадан астам қоқыс жиналып, 3,2 миллионнан астам көшет егілді. Осының өзі азаматтарымыздың сана-сезімі жоғары, олардың Қазақстанды өзгертуге нақты іспен үлес қосуға дайын екенін көрсетпей ме?

«Таза Қазақстан» жобасының жүзеге асуына, ең алдымен, өкімдер жауапты. Елді мекендердің тазалығы тұрмыс сапасының жоғары екенін білдіреді. Мен аймақтарға барғанда қалалардың қалай абаттандырылғанына үнемі назар аударамын. Осы ретте «Таза Қазақстан» идеясы ұлттық идеологиямыздың аса маңызды бөлігіне айналуға тиіс екенін тағы да қайталап айтамын.

Жалғасы 2,3 бетте

Белес

Бейбіт өмірдің бағасы қымбат

Егемен ел болуды аңсаған Қазақ елі талай қайғы-қасіретті кезеңнен өтті. Сондықтан болар жүрегі «Елім» деп соққан әрбір азамат еркіндіктің қадірін терең түсінеді. Шүкір, бүгін Тәуелсіз Қазақстан халқы ашық аспан астында бейбіт өмір сүруде. Әрине «Қаңтар» оқиғасы халық жадынан әлі ұмытылған жоқ. Астан-кестеңі шыққан қалалар, шырылдаған аналар, аңтарылған әкелер, шырқыраған балалар халық көңіліне кірбің түсірді. Расында, қаңтар қырғынында ғасырлар бойы бабаларымызға арман болып, қолымыз өзгер жеткен егемендігімізден айырылып қалуға шақ қалдық.

Жандос ЖАЗКЕН

Жалғасы 3-ші бетте

2 КОҒАМ

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ, Қазақстан Республикасының Президенті:

МАҚСАТЫМ – ЭКОНОМИКАНЫ ЖӘНЕ

– *Қоғамда бірыңғай уақыт белдеуі туралы түрлі пікір бар. Парламент пен Үкіметтің арасында осыған қатысты пікірталас жүріп жатқанын да білеміз. Бұл жөнінде не айтар едіңіз?*

– Әрине, мен жағдайды көріп-біліп отырым. Үкімет өз шешімінің орынды екеніне сенімді және Қазақстан бір уақыт белдеуінде болуы қажет деп санайды. Уақытты дұрыс пайдалану туралы Барселона декларациясында әртүрлі уақыт белдеуін енгізуге, оны қысқы және жазғы уақытқа ауыстыруға әуес болмау қажеттігі айтылған. Дегенмен азаматтарымыз өтініш білдіріп жатыр. Үкіметтің шешіміне қатысты ашық талқылаулар жағдана түсті. Мәнінше, қоғамда көзқарас қайшылығын тудыратын мұндай мәселелерді мұқият талқылау қажет. Сондықтан Парламентте ғалымдардың, сарапшылардың және аймақ өкілдерінің қатысуымен қоғамдық тыңдау өтті. Тараптар уақыт белдеуін ауыстырудың ел экономикасына және азаматтардың тұрмысына есөрі жөніндегі барлық пікірді ескере отырып, 1 наурыза дейін жан-жақты зерттеу жүргізуге уағдаласты. Содан кейін нақты ұсыныстар әзірледі. Парламент пен Үкімет бұл мәселені байыппен зерделеп, ортақ әрі дұрыс шешімге келетініне сенімдімін.

Сіз билыттыры сұхбатыңызда «Дербестікке және қосымша өкілеттікке ие болуға ұмтылған Үкімет қаламын алды. Бірақ «ал-мақтым» да салмағы бар», олар өздеріне қолайлы-тын талап та күшейтеітін түсінісуге тиіс» деген едіңіз. Үкіметтің жаңа құрамы жасақталғанына, міне, 11 ай өтті. Мәңіше, бұл – белгілі бір пайым жасауға жеткілікті мерзім. Министрлер кабинетінің жұмысына көңіліңіз тола ма?

– Үкіметтің міндеті – экономиканың өсімін қамтамасыз ету және азаматтардың әл-ауқатын жақсарту. Жалпы алғанда, Министрлер кабинеті бұл міндетін орындап отыр. Экономиканы өртаратпағандыр, өңдеу өнеркөсібін дамыту, инфрақұрылымды жаңғырту сияқты бағыттар бойынша бы-тыр атқарылған жұмыстың нәтижелері жаман емес. Алайда бәрі мінсіз деуге келмейді, проблемалар да бар.

Мен министрлерден неғұрлым тиімді жұмыс істеуді және шешім қабылдағанда батыл болуды үнемі талап етімін. Қоғам да Үкіметтің жұмысына жоғары талап қояды. Бұл – өте орынды әрі қалыпты жағдай. Сондықтан Үкіметтің жұмысы нақты не-нәтиже орай, әділ бағаланады. Басты көрсеткіш – азаматтардың тұрмыс сапасы. Экономикадағы жетістіктер адамдардың күнделікті өміріне оқ әсерін тигізбесе, оны әншейін сөз жүзіндегі жетістік деуге болады.

Жуық арада Үкіметтің кеңейтілген отырысы өтеді. Сол кезде жылды қоры-тындылап, қазіргі мәселелерді талқылап, жаңа жоспарлар жасаймыз. Қазақстанға экономиканың 4 пайыздық өсімі аздық ете-тіні анық. Бұл туралы шетел өкілдеріне де айтып жүрмін. Үкімет экономиканы барын-ша дамыту үшін тың тәсілдер табуға тиіс.

– *2024 жылдың қараша айында теңенің долларға шаққандағы баа-мы 500-ден асып кетті. Оны белгілі бір психологиялық және дегеу болады. Ұлттық валютта баамының тұрақ-сыздығына нарықтағы түрлі фактор әсер ететіні түсінікті. Дегенмен мұндай қаржы-ғалатта саясаты қанша-лықты орынды? Бұл жағдай эконо-микалық реформаларды жүзеге асыруға белгі болмай ма?*

– Қазақстан әлем экономикасының ажырамас бөлігі болғандықтан, теңгеге сыртқы факторлар әсерін тигізбей қой-майды. Доллардың нығаюынан дамушы елдердің валютасы қысым көреді. Зер салып қарасақ, көптеген мемлекеттің ва-лютасы қараша айынан әлдеқайда бауы өсіп-кетіп бастады. Ал теңгені бағамы узақ уақыт тұрақтылығын сақтап тұрған.

Біздің валюта бағамын қолдан ұстап тұру тәжірибесінен бас тартқанмызға бі-раз уақыт болды. Нарық факторларына байланысты еркін бағам қалыптастыру жолын таңдадық. Мен теңгені қуейту үшін еліміздің алтын-валюта қорын босқа қосырап ету орынсыз деп санаймын. На-рыққа қатысы бар кейбір құрылымдар теңге бағамын басқаруға қолайлы ету туралы ұсыныстар айтып жүр. Ұлттық банк пен Үкімет оның бәрін мұқият қарастырып жатыр. Мәселені зерделеген соң бұл ба-ғыттығы ұстанымымызды өзгерту қажет пе деген сауалдың жауабы белгілі болады. Басты мақсат – экономиканың тұрақ-тылығы мен тиімділігін қамтамасыз ету, нақты секторды қарқынды дамыту, еңбек өнімділігін арттыру және тұрақты жұмыс орындарын көптеп ашу.

Ашығын айтсам, экономист басшы-лардың қазіргі жұмысын орташа деп ба-ғалаймын. Олар халықаралық қаржы институттарының тілмен әдемі сөйлейді, алайда нақты нәтижесі бар шаруа шамалы болып тұр. Қазір өңірлердегі ахуалды және экономиканың іс жүзінде қалай жұмыс істейтінін жақсы білетін, яғни жергілікті жерде еңбек етіп, ысылған мамандар қажет. Былтыр 17 желтоқсанда Премьер-Министр Олжас Бектеновпен көз-дескенде осы мәселені талқыладық.

– *Быыл Қаңтар оқиғасына 3 жыл толды. Содан бері көп нәрсе айтылды. Өзіңіз де бұл мәселеге өзгекте-тежегілі тоқталдыңыз. Оны билыттыры сұх-батта да тілге тиек етіптіңіз. Осыған қатысты өткір саялдарға қайта-қайта жауап беру оңай емес. Деген-мен бұл тақырыпты айналп өте алмаймыз. Ел ішінде «Қаңтар оқи-асының құпиясы толық ашылған жоқ» деген пікір бар. Бүған не айтар едіңіз? Ондай қасірет қайталанбауы үшін не істеу қажет?*

– Қаңтар оқиғасынан үш жыл өткенде азаматтарымыздың көпшілігі елімізде бұ-рын-соңды болмаған осы дүрбелең көпе-көрінеу әлеуметтік әділетсіздіктің, саяси тоқыраудың, сондай-ақ қаскөйлердің шек-тен тыс мәнменділігін және олардың халық пен мемлекет тағдырына неқұрайлы қарауының көсірінен орын алғанына өбден көз жеткізді. Өкінішке қарай, бұл – әлем тарихы үшін қалыпты жағдай. Мұндай жағдайтар Қазақстандағы оқиғаға дейін де болған, кейін де бола береді деп ойлаймын.

Қаңтар туралы түрлі долбарға толы алып қашпа еңгімелер толастамай тұр. Оның үстіне, белгілі бір саяси есөбі бар, сыңаржақ ұстанымдағы кейбір адамдар деректерді бұрмалап, азаматтардың көң-іл күйін өз пайдасына бейімдеуге ты-рысады. Тәртіп орнатуға және ахуалды тұрақтандыруға қатысты батыл шаралар қабылдаған соң, көңүірілі органдарға Қаңтар оқиғасының мән-жайын толық әрі шынайы тергеп-тексеру туралы тапсырма

берілді. Тергеу ашық жүргізілді. Қылмыс-көрілер жазасын алды. Парламентте біздің арғы-бергі тарихымызда бұрын-соңды бол-маған арнайы тыңдау ұйымдастырылды.

Алғашқы парламенттік тыңдау Қаңтар оқиғасынан кейін үш айдан соң, ал екіншісі бір жылдан кейін өтті. Тыңдау барысында мемлекеттік органдардың өкілдері ғана емес, құқық қорғаушылар да сөз сөйледі. Түрлі ой-пікір ашық айтылды, жайсыз сұрақтар қойылды. Мұның бәрі тікелей әдірде көрсетілді, бұл процесс туралы еліміздің және шет мемлекеттердің бұ-қаралық ақпарат құралдары жарыса жаз-ды. Білік халықтың көкейінде ешқандай күмен қалмауына мүдделі болмадықтан, мұндай қадамға саналы түрде барды.

Қаңтар оқиғасы туралы сөз болғанда, әр адам сол күндері көліктердің қирағанын, дүкендердің тоналғанын, қаскөйлердің мемлекеттік ғимараттарды басып алғанын, сарбаздардың соққыға жығылғанын, қар-жырақтың ұрланғанын және әйелдердің зорлық-зомбылыққа ұшырағанын еске алуы керек. Жауапкершіліктен жүрдай саясаткерсімақтардың шыындыққа жанас-пайтын жалған ақпарат таратып, мем-лекеттімізге шынымен де қатер төнген сәтті жұрттың жадынан өшіру үшін әрекет жасауына жол бермеу керек. Айыры болғанда, азаматтардың көбі күршітен күрмекті айғау алады. Мемлекетіміздің тірегі – осындай көзді ашық, көкірегі аяу адамдар.

Бір нәрсе анық, сол кезде тәртіпсіздікті бастаған және төңкерісті ұйымдастырған адамдардың қимылына дереу тосқауыл қойып, батыл әрекет жасамағанда, қазір Қазақстан дербестігі мен егемендігі әлде-қайда шектеулі, мүлде басқа мемлекетке айналар еді.

Біз халықтың берекелі бірлігінің арқа-сында осы ауыр сынақтан сүрінбей өттік. Қаңтардағы оқиғадан беріміздің қор са-бақ алғанымыз сөзсіз. Біріншіден, елдегі билік жудырықтай жұмыла білуге тиіс, қосарланғанбиліккешекшашанжолберілмеуі қажет. Екіншіден, Президент – «Құдайдың жардан көрсенесі» емес, мемлекетті бас-қару үшін белгілі бір мерзімге сайланған мөнеркер ғана. Үшіншіден, жоғары мем-лекеттік лауазымдарға үміткерлерді, со-ның ішінде күштік құрылым басшыларын мұқият іріктеу керек. Олар Отанамыз-ға, яғни Қазақстан Республикасына адал болуға тиіс. Ең бастысы, «Заң мен тәр-тіп» қағидатын басшылыққа алып, ел бірлігін көздің қарашығындай сақтап, әділдік қағидатын барынша орынқырту қажет. Бұл қағидатқа қарсы шығатындай «демократиялық құндылықтар» деген желеумен қоғамға ірікті салып, түйінде қазақ мемлекетігін жоюды көздейтін айдан анық. Бұған еш кенуге болмайды. Заң үстемдігі – демократияның ең биік шыңы. Бұл мақсатқа жету оңай емес.

– *Сіз Әділетті Қазақстанды құрып жатқаныңызды айттыңыз. Жалпы, әділдік дегенді қалай түсінесіз? Реформалардың түпкі мән-мағынасы неде деп ойлайсыз? Әділетті Қазақстан дегеніміз бәрін әлеуметтік тұрғыдан теңестірту ме, әлде әділ бәсекеге жол ашу ма?*

– Ең алдымен, әділдік барлық елде және барлық заманда халықтың қалғау болғанын айта кеткен жөн. Мұның Қа-зақстанға да қатысы бар. Жоғарыда айт-қанымдай, қасіретті оқиғаға дейін бізде әділдік деңгейі өте төмен болғаны рас.

Әділдік – берін теңестіру деген сөз емес. Менің ел байырғы әділ бөлу ту-ралы ұстанымым меншік иелерін мүлкі-нен түгел айырып, активтерді қайта бөлу дегенді білдірмейді. Біз іштен іруге және жүгенсіздіктің белең алуына көп соқты-ратын мұндай жолмен жүрмейміз. Сон-дықтан кезінде баз біреулерге орынсыз берілген артықшылықтар мен жеңілдіктерді алып тастау, заңсыз алынған активтерді мемлекетке қайтару – популистік қадам емес, керісінше, әділдік қағидасы негізінде Қазақстанды жаңғырту стратегиясы.

Әділетті мемлекет дегеніміз – құқықтық мемлекет. Онда азаматтардың бәрі заң алдында тең болады, заңдарды, ере-желерді және нормаларды қатаң сақтай отырып, жалғаса бірдей мүмкіндіктерді толық пайдалана алады. Айтақшын, заң-сыз алынған қаржы және басқа да актив-терді қайтаруға қатысты жұмыстың нә-тижесінде 2022 жылдан бері мемлекет қазынасына 2 триллион теңгеден астам (4,1 миллиард доллар) қаражат түсті. Бұл қаржы мектептер мен маңызды инфра-құрылым нысандарын салуға және өзге де әлеуметтік міндеттерді орындауға жұмса-лып жатыр. Әділдік дегеніміз осы емес пе?

– *Сіз тұңғыш президентіңіз қыз-метің, оның елге сіңірген тарихи өң-бегін әділ баалау қажеттігін бірнеше рет айттыңыз. Көпшілік мұндай ұста-нымның орынды екенін бірілгенді түсі-не бермейді. Нұрсұлтан Әбішұлымен жиі қабарласып тұрысыз ба?*

– Көз көлген дәуірдің жақсы жағы да, көпекелі тұстары да бар. Біздің жаңа тарихымызда жарқын сәттер әлдеқайда көп болды. Бұл – ақиқат. Салыстырмалы түрде алғанда, қысқа мерзім ішінде мем-лекеттігіміздің берік тұғыры қалыптасты, билік институттары құрылды, жаңа ас-танамыз бой көтерді, шекарамыз шеген-деліп, заң жүзінде бекітілді. Көптеген ел-мен тиімді қарым-қатынас орнатылды, экономикаға шетелден инвестиция тар-тылды. Осы жетістіктің бәрін жоққа шы-ғару дұрыс болмас еді. Біз әділетті мем-лекет құрамыз десек, тарихқа да, оны жасауға атсалысқан азаматтарға да әділ қарауымыз керек. Мұның бәрі, түптеп келгенде, ұлттың болашағы үшін қажет. Өткенді ой елегінен өткізіп, оны әділ әрі шынайы бағалай алмасақ, алға сеніммен қадам баса алмаймыз. Саяси ахуалдың ықпалымен өз тарихыңды көпе-көрінеу бұрмалай беруге болмайды. Ел шекіресін басынан бастап қайта жазу тіпті қауіпті.

Әрине, Нұрсұлтан Назарбаев ұзақ жыл бойы ел тізгінін ұстаған уақытта кем-шілдіктер болды. Бірақ ештеңе істемеген адам ғана қателеспейді. Ашығын айту керек, ол отставкаға кеткенмен, Қауіпсіздік Кеңесінің төрағасы болып отырған кезде саяси сыпайлықты сақтай бермейтін. Мұны да айта кеткен жөн. Үнемі Премьер-Министрді, Ұлттық банктің төрағасын, министрлерді, әкімдерді шақырып алып, жиналыс өткізетін. Бұған өз азаматта-рымызды былай қойғанда, шетел бас-шылары мен дипломаттары да тандана қарайтын. «Назарбаев қызметінен кеткен соң тіпті жоғарылады, енді Президент те оған бағынанды» деген әзіл еңгіме де пайда болды. Ал шын мәнінде, бұл әзілдейтін жағдай емес еді.

Бұл жағдай қосарланған билік туралы алып қашпа еңгіменің өршуіне көп соқты. Шөненіктер де кабинеттен кабинетке

жүгіріп, кімнің тапсырмасын орындайтынын білмей қал болатын. Ол аз десеңіз, кейбір шөненіктер «Елбасы институты Прези-дент билігінен жоғары тұраты» деп, ақылға сыймайтын жағдайды заң жүзін-де негіздеме болды. Нұрсұлтан Назар-баевтың 2021 жылғы қарашада өткен Astana Club жиынында 92 жастағы Махат-хир Мохамадты мысалға келтіріп, өзінің Ақордаға қайтып келуі мүмкін екенін мә-лімдеуін және бұрынғы президенттің сол жылы желтоқсан айында Санкт-Петербург қаласында өткен ТМД елдерінің саммитіне қатысуын нағыз билік дағдарысына көп соқтырған негізгі оқиғалар деуге болады.

Соның алдында ғана жергілікті бір сая-саткердің көсіпкерлігіне қатысы жоқ нәсір бөруге тыйым салынды. Сондай-ақ адамдар нәсір алуға өзіне өзі тыйым сала алатын болды. Медицина қызметкерлерін құқықтық жағынан қорғау шаралары күшейтілді, оларға берілетін әлеуметтік ксіпкілдіктер жақсарды. Балалар мен жас-тардың арасында жалпай тарап, нағыз ірдекті айнала бастаған кейіптерді сатуға және таратуға тыйым салынды.

Есірткі өндіргені үшін берілетін жаза қатайды. Ондай қылмыс жасағандар 15–20 жылдан бастап өмір бойы бас бос-тандығынан айыруға дейін жазаланады.

Есірткінің белгілі бір жерге тығып кететін құрырлер мұндай қылмысты алғаш рет жасаса және әрекетінің салдары ауыр болмаса, 5 жылдан 8 жылға дейін бас бос-тандығынан айырылды.

Лудоманиямен күреске қатысты заң күшіне енді. Құжатта бұкмекерлік көңсепер мен тотализаторлардың жарнамасына едәуір шектеу қойылды, көмекетке тол-мағандарды құмар ойына тартқаны үшін әкімшілік жауапкершілік белгіленді, аты-жөні борышкерлердің бірыңғай тізіміне енгізілген адамдардың құмар ойын ойна-уына тыйым салынды. Бұл шаралар талай шаңырақты шайқалтқан адамдарды қыл-мыс жасауға, өзіне қол жұмсауға ітер-мелеген ойынқұмарлықтың таралуымен күресуге арналған.

Тағы бір маңызды заңнамалық жаңы-лық – бұзақылық және вандализм жасаған біреудің мүлкін қасақана бүлдірген адам-дарға берілетін жаза қатайды. Мұның бәрі қоғамдық тәртіпті қамтамасыз ету және заң талаптарына бағынатын азамат-тардың құқығын қорғау тұрғысынан ма-ңызды. Сонымен бері заңнамалық толық-тырулардың нәтижесінде 2025 жылдың 1 шілдесінен бастап қылмыстық, әкімшілік және азаматтық істер бойынша үш дербес қасаялықты сөз жұмыс естіп бастайды. Осылайша, азаматтар мемлекеттік орган-дар тарапынан бұзылған өз құқықтарын қорғай алады.

Былтыр көптеген маңызды заңнамалық басқамалар жүзеге асырылды. Алайда басты қабыйлануы істің басшы ғана, сол заңдардың іс жүзінде жұмыс істеуі одан әлдеқайда маңызды екенін түсіну керек. Бұл ретте, заң талаптары қоғамның сұра-нысына сай болса ғана сақталды. Сон-дықтан біз быыл да халықтың үміті мен мүмдесіі және елімізді дамыту жолындағы басымдықтарды негізге ала отырып, құқық қорғау жүйесін жетілдіру жұмыстарын жалғастырамыз.

– *Сіз реформалардың үздіксіз жалаа-сатынын бірнеше рет айттыңыз. Ауыл шаруашылығы өңбеккерлерінің алашақы форумында елімізді одан әрі жаңғырту үшін тың бастамалар кө-теріліп, шешімдер қабылданының аңауға түседі. «Тандықорған – Үшаралы магистралды» газ құбыры, «Жаңаөзе-нар? Саяси реформалар жалааса ма?»*

– Соңғы бес жыл бойы жүргізілген ре-формалар – азаматтарымыздың негізгі сұ-ранысын мен мемлекеттің узақ мерзімге ар-налған мүддесіне негіздеу өлгеріп мұқият ойлаластырылған стратегия. Оның саяси ас-тары жоқ.

Негізгі саяси реформалар жасалып бітті. Оның бәрі қоғамда жан-жақты тапқы-ланып, ақырында көпшіліктің қолдауына ие болды. Соның арқасында негізгі саяси институттардың бәрі ашық әрі тиімді бола түсті, билік тармақтары арасындағы теле-төңдік және тежемілсіз жүйе құшылды, ең бастысы, азаматтардың саяси өмірге бел-сенді араласу мүмкіндігі едәуір артты.

2022 жылғы маусым айында елде ре-формадүмнің нәтижесінде Конституция баптарының үштен бірі жаңарғанын қа-рғае сала кетейін. Мұның өзі реформаның қаншалықты ауқымды екенін көрсетеді. Қазіргі таңда көптеген реформа іс жүзінде жүзеге асырылып жатыр. Біздің бағытымыз айықм мақсатымыз белгілі. Қоған сөйкес, алғашқы нәтижелер де бар. Бірақ реформа – ұдайы жүретін үдеріс. Қоғамда нақты сұраныс болса, жаңа реформалар әзірле-ніледі. Реформалар әділ өркендету ісінің ажырамас бөлігі болған бола да береді.

Мен халыққа Жолдауымды жарияла-ғанда мемлекетімізді одан әрі дамытуға қатысты тың бастамалар ұсыныған бо-лмын. Ұлт-ақ құрылтайдың таңындағы азам-маттардың көкейіндегі өзекті мәселелерге бас-на назар аударып жүрмін. Биыл да солай болады.

– *Қазақстанды парламенттік бас-қару жүйесіне көшіру үшін іргелі ре-форма дайындалып жатыр деген ақ-парат тарғалды. Шынымен солай ма?*

– Әрине, парламенттік басқару жүйесі де жұмыс жүргізуге қақылы. Бұл жүйе Еуропадағы, тіпті Азиядағы бірқатар елде өбден орнығып, тамырын тереңге жайған. Бірақ биліктің әмбебап формуласы жоқ. Әр мемлекет саяси жүйесін таңдаған кезде төл тарихына, ұлттық болмысына, саяси тәжірибесіне сүйенеді. Менің аппаратым әлемдік тәжірибені мұқият зерделеп жатыр. Посткеңес елдерде парламенттік бас-қару жүйесі қаржы қырынан көріне алған жоқ деген пікірге келіспесіз деп ойлаймын. Грузиядағы соңғы оқиғалар осы пайымға нақты дәлел бола алады.

Мемлекеттік биліктің саяси жүйесін таңдау – айрықша жауапты шешім. Мұндай шешімдер үркердей топпың оңаша басқосуында емес, тек қана жалпыхалық-тық референдумда қабылдануы керек. Менің «Күшті Президент – Ықпалды Парламент – Есеп беретін Үкімет» атты тұжы-рымдамам Қазақстанның саяси жүйесіне ең қолайлы тұжырымдама екеніне сенім-дімін. Бірақ оны толығымен жүзеге асыру үшін біз әлі талай жұмыс істеуіміз керек.

Президенттік басқару тәсілі қазіргі уақыт үшін қазір де, таяу кезеңде де ең ұтымды тәсіл деп сенемін. Мемлекетіміздің тұрақты әрі орынқты дамуына зияны тиетін шешім қабылдауға менің де, сіз бен біздің де еш қақымыз жоқ. Мұндай мәселеге байланысты қателікке жол беруге болмайды. Түптеп келгенде, Конституцияға енгізілген өзгерістің бәрі – Парламенттің реформалануы, ауыл аудан және қала өкілдерінің сайлануы, Ұлттық құрылтайдың құрылуы және, ең бастысы,

заң үстемдігінің басымдыққа айналуы – осының барлығы саяси тоқырауға ұшыра-мауға сенімді кепілдік береді.

– *Елімізде мерзімінен бұрын парла-мент сайлауы бола ма? Бұл туралы қазір жиі айтыла бастады.*

– Мұндай болжамдар бар екенін бі-лемін. Бұл ақпарат әдейі таратылып жатыр деп ойлаймын. Біздің елде жаңа Үкімет жұмысына кіріскен бетте оның отставкаға кететіні туралы еңгіме тарайды. Парла-мент туралы да дәл солай деуге болады. Мен Парламент депутаттары азаматтық және саяси жауапкершілік танытып, жақ-сы жұмыс істеп жатыр деп ойлаймын. Ал Үкімет – ауыс-түйіске берім жұрылым. Оның құрамында түрлі жағдайға оның ішінде «Аманат» партиясының және Парламенттегі басқа да партиялардың ұста-нымына байланысты өзгерістер болуы мүмкін.

Мәнінше, Парламент сайлауын мер-зімінен бұрын өткізуге әзірге еш нәіз жоқ. Сайлау заңда белгіленген мерзім-дерге сөйкес өтеді. Парламент өзіне тие-сілі мерзім аясында қызметін атқаруға құлықты. Ал Үкімет бекітілген бағдарла-малар мен жоспарларға сөйкес әрекет етіп, оң нәтижеге жету үшін жұмыс істеп жатыр. Стратегиялық міндет – тұрақты әлеуметтік -экономикалық дамуды қамтамасыз ету, еліміздің өңірдегі көшбасшы мәртебесіне нығайту.

– *Әркім өзінің жеке басының жағ-дайына қатысты мәселелерге көбірек мән береді. Таяу арада азаматтардың талап-тілегіне, қалауына сай келетін қандай жобалар қолға алынбақ?*

– Біздің реформаларымыздың, эконо-миканы дамыту үшін қабылдап жатқан шараларымыздың бәрі азаматтардың әл-ауқатын жақсартуды, тұрмыс сапасын арт-тыруды көздейді. Басқа мақсат жоқ, бұл – Үкіметтің ең басты міндеті.

Былтыр жазда 2029 жылға дейінгі Ұлттық инфрақұрылым жоспары қабыл-данғанын қаперіңізге сала кетейін. Онда жалпы инвестиция көлемі 40 триллион теңгеден асатын 200-ден астам жобаны жүзеге асыру қарастырылған. Биыл ұзындығы 836 шақырым болатын «Достық – Мойынты» темір жолының екінші желісі салынып бітеді. Бұл жоба еліміздің көлік-транзит инфрақұрылымын түбегейлі өзгертеді. Осы бағыттағы темір жолдың жүк тасымалдау мүмкіндігі 5 есе артады, контейнер пойыздары жүкті бұрынғыдан едәуір жылдам жеткізетін болады. Бір айта көтерілгі, мұндай ауқымды жоба алғаш рет өз жобалаушыларымыздың, инженерлеріміз бен құрылысшыларымыздың күшімен жүзеге асырылды. Сондай-ақ Алматы бекетін айналып өтетін темір жолдың құрылысы аяқталды. Бұл жоба Алматы темір жол торабына түсетін салмақты едәуір азай-тып, жүк жеткізу мерзімін қысқартды. Жолаяулар тасымалының сапасын арт-тыру үшін вагондар жанартауыа береді. Биыл энергетика саласында жалпы қуаты 600 мегаватттан асатын ірі жобаларды жүзеге асыру жоспарланған. «Жасыл энергетика» саласы да зор серпінге ие болады. Шетел инвесторларымен жел күн және су электр стансаларын салу туралы келісімдеріміз бар.

Теңіз кенішін келешекте кеңейту жо-басының құрылысы аяқталады. Мұнай өңдеу, мұнайгаз-химия саласын дамыту ісіне басқа назар аударылады. Атап айтқанда, Ақтау битум зауытының өндірістік қуаты арта түседі. «Тандықорған – Үшаралы магистралды» газ құбыры, «Жаңаөзе-нар? Саяси реформалар жалааса ма?» газ құбырының төртінші желісі, сондай-ақ Атырау облысындағы автоматтандырылған газ тарату станса-сы пайдалануға беріледі. Машина жасау саласын дамыту жүйе-сіне де жалғасады. Әлемге өйгілі брендтерге тиесілі автокөліктер құрас-тыратын жаңа өндіріс орындары іске қосылады. Қостанайда іштен жану қозғалтқышына қажетті шойын құймалар және жетекші белдемнің бөлшектері шығарыла бастайды.

Экономиканың дамуына зор серпін беретін ірі инфрақұрылым нысандарын салуға Ұлттық қордың қаражатын жұм-сауға болады, дұрысы, жұмсау қажет деп санаймын. Бұл қор акцияны шетелдің қаржы институттарында қаттап-шоттап сақтау үшін емес, осындай мақсаттарға жұмсау үшін құрылған жоқ па?!

Мемлекет тұрғын үй құрылысы сала-сынан одан әрі дамыту, баспаналарды қол-жетімді ете түсу үшін шаралар қабыл-дайды. Кезекте тұрған азаматтарды жалға берілетін тұрғын үймен қамтамасыз ету үшін тиісті жұмыс жалғасады. 2029 жылға дейін жыл сайын 10 мың адам осын-дай баспанаға ие болады деп жоспар-ланған. Мен жақында тұрғын-үй саясатына қатысты түзетулер енгізілген заңға қол қойдым. «Отбасын» баспанана мұқ-тарға аудармады. «Бір терезе» – Үшаралы бойынша тізімге алумен және оларға бас-пана бөлумен айналысатын толыққанды даму институтына айналды.

Әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту мәселесіне де баспа назар аударылады. Ауылдағы денсаулық сақтау жүйесін жаң-ғыртуға арналған ұлттық жобаның аясында ауылдық жерлерде медицина нысандарын салу жұмыстары жалғасады. Елімізде 460 мың оқушыға арналған 217 жайлы мектеп салу жоспарланған. Оның 105-іннің құры-лысы аяқталды. Мақсатымыз – апатты жағдайдағы және үш ауысыммен оқытатын мектептер мәселесін сондай-ақ мектептеіп орын ташпылығына қатысты түйткілдерді толығымен шеш

— Қоғамда сыбайлас жемқорлық туралы жиі айтылады. Оған қарсы белсенді күрес жүргізіліп жатқанын көріп отырмыз. Жалпы, шенеуніктердің ұстамағы туралы түрлі ақпараттар әлімізде жемқорлық өршіп тұрғандық әсер қалдырады. Шынмен де солай ма?

— Сыбайлас жемқорлықпен жүйегі түрде күресу — аса қажетті жұмыс. Бұған еш күмән жоқ. Мемлекет жемқорлыққа қатысты құқық бұзушылық фактілерін анықтау ғана емес, жемқорлықтың алдын алу үшін жұмыс жүргізіп жатыр.

Қазақстан жемқорлыққа қарсы күрес жолында ең озық халықаралық стандарттарды, соның ішінде Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы енгізіп жатқан талаптарды басшылыққа алады. Бұл — өте жоғары талап, біз соған сай болуымыз керек. Бұған қоса, мен сыбайлас жемқорлықпен күресуге жауапты мекеменің басшыларына науқаншылыққа салынбай, байыпты шешімдер қабылдау қажеттігін үнемі айтып отырамын. Өйткені әрбір шешімнің артында адам тағдыры тұр.

Ал шенеуніктердің ұсталғаны туралы ақпараттың жиі шығуы биліктің абыройына белгілі бір деңгейде нұқсан келтіргенімен, мемлекеттің ашық жұмыс істейтінін көрсетеді. Бірақ мұндай қадамсыз «Заң мен тәртіпті» қағидаттарына негізделген әділетті мемлекет құру мүмкін емес.

— Қазақстан мен Ресейдің арасында өкпелден тывыз экономикалық және мәдени-гуманитарлық қатынас орныққан. Билтыр қараша айында Ресей Федерациясында Президентінің Блажен Пүтинің Қазақстанға мемлекеттік сапармен келді. Бұл сапар біздің елде де, шетелде де жұрттың жіті назарында болды. Сондағы келіссөздердің нәтижесін қалап баалайсыз?

— Ресей Президентімен өткізген келіссөздер аса маңызды болды. Біз сауда-экономика, кәсіп-логистика, энергетика, мәдениет, білім беру және басқа да салалардағы ынтымақтастық мәселелерін жан-жақты талқыладық. Астанаға Ресей Үкіметі мүшелерінің жартысына жуығының келуі Ресей үшін Қазақстанның стратегиялық маңызы жоғары екенін көрсетеді.

Келіссөздердің нәтижесі туралы көп жағдайда көп айтылады. Әрине, біраз дүние ақпарат құралдарына шыққан жоқ. Владимир Путинмен Беирисми жағдайда төрт сағат әңгімелестік. Бұл кездесуде екі жақты ынтымақтастықты одан әрі нығайтуға мүмкіндік туды. Сондай-ақ әңгіме барысында халықаралық проблемалар бойынша өзара түсіністігіміз бекемдеді түсті. Мен Қазақстанда көп жақты саясатының мәнін ашық айтып, Ресеймен стратегиялық серіктестігімізді және одақтасқтық қарым-қатынасты дамыту туралы ұстанымға берік екенімді жеткіздім.

Президент Путин — тәжірибелі мемлекет қайраткері. Ол Қазақстанға ерекшелігін жеткен Орталық Азия аймағындағы ең ірі экономикасы бар маңызды ел екенін жақсы түсінеді. Сондықтан Ресей біздің елімен сауда-экономикалық және инвестициялық байланыстарын нығайту үшін белсенді жұмыс жүргізіп жатыр. Басқаша болуы да мүмкін емес. Себебі екі ел арасын құрлықтағы ең ұзын үздіксіз шекара қосып жатыр.

Владимир Путиннің шетелге сапарының ең көбі біздің елге жасалғаны, яғни оның Қазақстанға 33 рет келгені де көп жайттан хабар береді. Бұдан бөлек, біз телефон арқылы сөйлесеміз, халықаралық форумдар аясында кездесеміз. Бір сөзбен айтқанда, үнемі хабарласып отырамыз.

Мұның бәрі Қазақстанға да, Ресейге де қажет. Өйткені бұл екі ел басты рөл атқаратын Еуразия кеңістігіндегі тұрақтылықты қамтамасыз ету үшін керек. **Сіз Атом энергетикасына қатысты референдум кезінде ақпарат құралдарының алдында сөз сөйлеп, атом электр стансасын салуға озық технологиясы бар шетел компанияларын тартылады дейдіңіз. Халықаралық консорциум құрылатын болды. Үкімет қай компанияларға басымдық беретінін айқындай ма?**

— Владимир Путиннің Астанаға сапары кезінде бұл мәселе де талқыланды. Жобалар тапсырыс беруші ретінде Қазақстан жағы Консорциумда бас оператор болады деп уағдаластық. Атом стансаларын салуға байланысты шетелдерге тәжірибесі мол, біліп-жұзасы «Росатом» компаниясының жобалар қатысуы мүмкін екенін айтылды. Сондай-ақ Қытайдың азаматтық мақсатта қолданылатын ядролық нысандар салу ісінде зор жетістіктері ескеріле отырып, осы елдің компаниясымен де келіссөз жүргізіліп жатыр. Жобалар басқа да мемлекеттердің, оның ішінде Батыс елдерінің корпорациялары қызығушылық танытып отыр.

Биыл конкурстық рәсімдер өткізіледі. Содан кейін Үкімет түпкілікті шешім қабылдайды. Қазақстанға қуатты атом стансасы қажет екені анық, мен бұған сенімдімін. Оған қоса, тауы арада екінші, тіпті үшінші атом электр стансасын салуымыз мүмкін екенін жоққа шығармаймын. Ядролық өнеркәсіп саласын іскердік, өндіріс энергетика тапшылығына тап болып отырған экономикамызды өркендетуге зор серпін береді. Қазақстан ядролық энергетикасы дамыған елге айналуы қажет деп санаймын. Оның болашағы зор.

— **Қытай Халық Республикасының Төрағасы Си Цзиньпиннің елімізге жасаған мемлекеттік сапары өткен жылдың тағы бір маңызды оқиғасы болды. Сондағы келіссөздердің басты нәтижесі қандай? Ақпарат құралдарында Төраға Си екеуіңіздің ел үкіметтеріне өзара сауда айналымын екі есе арттыру жөнінде міндет жүктегендеріңіз айтылды. Бұл қол жеткізуге болатын ма?**

— Қытай Халық Республикасының Төрағасы Си Цзиньпиннің біздің елді жақсы білетінін, қазақ халқына іптіпалпен қарайтынын атап өткен жөн. Біз екі жақты қарым-қатынасқа, өңірлік және халықаралық ахуалға қатысты барлық мәселені өмен-жарқын талқыладық. Ешқандай көзқарас қайшылығы жоқ. Қытай үшін Қазақстан — аса маңызды стратегиялық серіктес. Қарқынды әрі жан-жақты дамып келе жатқан қазақ-қытай ынтымақтастығы, шын мәнінде, мәңгі стратегиялық серіктестік деңгейіне жетті. Мұның Қазақстан мүддесіне сай келетіні сөзсіз.

Қазақстанға жасаған мемлекеттік сапары кезінде Төраға Си Цзиньпин Қытайдың елімізге ешқашан зиянын тигізбейтінін, біздің егемендігіміз бен тәуелсіздігімізді барынша қолдайтынын атап өтті. Бұл — өте маңызды мәлімдеме.

2023 жылы Қазақстан мен Қытай арасында өзара визасыз режим орнатылды. Жаңа бастама алыс-берісті дамытуға және екі халықтың достығын нығайтуға оң әсерін тигізіп жатыр. Қазақстан азаматтары

Қытайды жаңа қырынан танып, оның технологиялық тұрғыдан алып мемлекетке айналғанына көз жеткізе бастады. Қытай жұрты да біздің отандастарымыз достық пейіл танытып отыр.

Қытаймен жан-жақты ынтымақтастықты одан әрі дамыту қазақ дипломатиясындағы маңызды міндеттің бірі болып қала береді. Бұл мемлекет — Қазақстанның негізгі сауда серіктесі, сондай-ақ экономикамыздағы ең ірі инвестордың бірі. Өзара сауда айналымын екі есе арттыруға барлық мүмкіндік бар. Ең бастысы, екі ел басшыларының саяси ерік-жігері жеткілікті. Сондықтан аталған мақсатқа жетуге өбден болады.

Жоғары деңгейдегі диалог 2025 жылы да жалғасады. Төраға Си Цзиньпин «Орталық Азия — ҚХР» саммитіне қатысатын деп хоспарланып отыр. Оның Қазақстанға алдағы қапары, сондай-ақ биыл күзде Қытайда өтетін келіссөздер екі елдің сан-салалы ықпалдастығын одан әрі нығайтуға септігін тигізеді деп сенемін.

— **Сіз жетпосанның басында Дональд Трамппен телефон арқылы сөйлестіңіз. Соңғы айларда сарапшылар оның Ақ үйге екінші рет келуі Американың саясатына және әлемдегі ахуалға қалай әсер ететініне қатысты түрлі пікір айтып жүр. Осы арада қазақ-америка қатынасы таяу жылдарда қалай өрбиді деп ойлайсыз? Оған АҚШ-тың Қытаймен және Ресеймен күрделі қарым-қатынасы әсер етпей ме?**

Иә, Президент Дональд Трамппен мазмұнды әрі ашық әңгіме болды. Ол Қазақстанға АҚШ-тың маңызды стратегиялық серіктесі ретінде жақсы қарайтынын сеніммен айта аламыз. Бз жоғары деңгейде жұмыс бабындағы байланыста боламыз деп уағдаластық. Трамп және оның командасы халықаралық саясатқа жаңа көзқарастар орнықтырып, тың тәсілдер енгізумен айналысады. Мұның бәрі әлемдегі ахуалға ықпал етері анық.

Мен қазақ-америка қарым-қатынасын нығайтуға өткен ғасырдағы 90-шы жылдардың ортасынан бері атсалысып келемін. Өзара ықпалдастықты нығайту жолындағы отыз жылдан астам уақытта басымдықтарға, яғни сауда-экономика, инвестиция саласындағы ынтымақтастыққа, ядролық қаулау тарапындағы қауіпсіздікті сақтау мәселелеріне қатысты ортақталып калыптасты. Ақ үйдің жаңа басшылығымен бірлесіп атқарылатын жұмысқа да осы мәселелер арқау болады.

Телефонмен сөйлескенде Дональд Трамп Украинадағы әскери іс-қимылдың тоқтатуға қатысты біздің пікірімізді сұрады. Бұл — мен үшін тың тақырып емес. Өйткені 2024 жылы мемлекеттер мен халықаралық ұйымдардың көптеген басшысы менен осы жөнінде сұраған болатын. Ерекше жағдай қалыптасып отыр: Ресей әскери тұрғыдан жеңілмейді, ал Украина Баыстанғы одақтастарының көмегімен соғыста беріспей, тіпті болмағанда жеңіліп қалмаудан үміттеніп отыр. Сондықтан бұл мәселенің айрықша күрделі екенін, оның шешімі қатығысып жатқан екі ел басшыларының ерік-жігеріне және әлемдік держава көшбасшысы ретінде Трамптың өзіне де байланысты екенін айттым. Қазақстан Украинада әскери іс-қимыл басталған соңнан-ақ бейбітшілік орнату үшін келіссөздер жүргізу қажеттігін айтып келе жатқанын атап өттім.

Біз еш жерде ара ағайын атануға өзіміз сұранып, ұмытпайтынмызды қадап атуға тиіспіз. Халықаралық аренада Қазақстанның әлеуеті мен мүмкіндіктеріне қарай әрекет жасаймыз. Бірақ халықаралық мәселелердің шешілуіне жәрдемдесуге әрдайым дайынбыз. Әрине, халықаралық аренадағы күрделі ахуал біздің еліміздің қауіпсіздігіне қауіп төлмейді. Бірақ біз қазақ-америка қарым-қатынасымызға салқынын тигізбейді. Сондықтан біз сыртқы үрдістердің жағымсыз ықпалын азайтуға тырысамыз. Қазақстан мүдделі мемлекеттердің бәрмен өзара тиімді прагматикалық байланыс орнатуды көздейді.

— **Түркі елдері ынтымақтастығының аясы үздіксіз кеңейіп келеді. Билтыр Қазақстан Түркі мемлекеттері ұйымының төрағасы ретінде бауырлас елдердің байланысын бекемдеуге өдеуір үлес қосты. Түркі әлемінің алдағы ықпалдастығы жолында Қазақстан қандай рөл атқарады деп ойлайсыз?**

— Қазақстан Түркі мемлекеттері ұйымының бастауында болды. Осы ұйымға мүше елдер — біздің көршілеріміз ері маңызды геосаяси серіктестеріміз.

Біз төрағалық еткен кезде саяси және сауда-экономикалық, кәсіп-логистикалық, мәдени-гуманитарлық салалардағы ынтымақтастықты кеңейтуге басқа мен бердік. Бірқатар ауқымды жобаны жүзеге асырдық, 80-нен астам іс-шара ұйымдастырып, нақты нәтижеге қол жеткіздік. Астанада V Дүниежүзілік көшпенділер ойындары өтті. Оқу орындары мен академиялық құрылымдардың, шығармашылық зиялы қауым өкілдерінің арасында тығыз байланыс орнады. 2021 жылы түркі әлемінің рухани астанасы болып жарияланған көне Түркістан қаласы халықтарымыздың достығын нығайтуға айрықша рөл атқарды.

Сонғы 10 жылда Түркі мемлекеттері ұйымына мүше елдердің арасындағы алыс-беріс айтарлықтай артты. 2024 жылы өзара сауда-саттық көлемі 45 миллиард доллардан асты. Елдеріміз Транскаспия халықаралық көлік дәлізінде маңызды рөл атқарады. Біз энергетика, өнеркәсіп, ауыл шаруашылығы, цифрландыру салаларындағы ықпалдастықты күшейтуді көздеп отырмыз.

Қазақстан осы ұйымның төрағасы ретінде «TURKTIME» ұранын ұсынды. Бұл аббревиатура өзара қарым-қатынастың дәстүр (Traditions), унификация (Unification), реформалар (Reforms), білім (Knowledge), сенім (Trust), инвестиция (Investments), медиация (Mediation) және энергия (Energy) сияқты сегіз басымдығын білдіреді. Осы басымдықтарды Түркі мемлекеттері ұйымы ғана емес, бүкіл түркі әлемі қызығушылықпен қабыл алды. Қазақстан түркі дүниесін біріктіруді көздейтін барлық жасмапз бастаманы қолдайды. Ресейдің «Алтай» — түркілердің алтын бесігі» атты тұжырымдамасына да жақсы қарайды. Еліміз түркі халықтары арасындағы байланысты нығайту, сондай-ақ ортақ тарихи-мәдени бай мұрамызды насихаттау ісіне алдағы уақытта да атсалыса береді.

— **Сіз бұған дейін шетелдік сарапшылар мен дипломаттар Қазақстанды ортақ держава деп атай бастағанын айтыпты. Орта державалар қандай рөл атқарады және осы мәртебеге ие болған Қазақстан не істей алады?**

— Мен бұған қатысты пікірімді ел ішінде де, шетелдерде де айттым. Қазір халықаралық қатынастар жүйесі кері көріп барады, тіпті құлдырай түсті деуге болады. Тұрақсыздық күшейіп, ірі державалардың бірін-бірі айыптауы белең алды. Біріккен

Ұлттар Ұйымының Қауіпсіздік Кеңесі қауқарсыз болып қалды. Осындай қиын халықаралық ахуалға көптеген мемлекет, соның ішінде Қазақстан да алаңдап отыр. Бұл — орындай алаңдаушылық. Себебі қалыптасқан жағдай ол елдердің тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуына мүмкіндік бермейді.

Бүгінде барынша әділ әлем қалыптастыруға деген сұраныс өте жоғары. Осы тұрғыдан алғанда, орта державалар халықаралық сенім дағдарысын және жауапкершілігі жоғары жаһандық көшбасшыларға деген тапшылықты өңсеру жолында маңызды рөл атқара алады деп ойлаймын.

Орта державалар күш-жігерін жұмылдырып, жанжалдасып жатқан геосаяси орталықтардың арасында жаңа әрі мықты дәнекер бола алады. Сол арқылы халықаралық етектерестің қиынын бәсеңдетіп, Мен орта державалар үшін дәл осындай шақ туғанына сенімдімін.

— **Биыл Ұлы Жеңістің мерейлі белесін атап өтеміз. Басқа да көптеген мемлекет сияқты, Қазақстан үшін де бұл датаның символдық мәні зор. Осыған орай қандай іс-шаралар жоспарланып отыр?**

— Биылғы мемлекеттік іс-шаралардың ішінде Ұлы Жеңістің 80 жылдығы ерекше орын алады. Қазақстандықтар нацизмді талқандауға елеулі үлес қосты. Біздің аталарымыз бен әкелеріміз барлық майданда жанқиярлықпен соғысты. Оның үстіне, Қазақстан әскерді қару-жарақпен, өнеркәсіп өнімдерімен және азық-түлікпен қамтамасыз ету ісінде маңызды рөл атқарған сенімді тұл болды.

Мен Ұлттық құрылтайдың Атыраудағы отырысында Жеңістің мерейлі белесін атап өтуге дайындалу қажеттігін айттым. Сол кезде жариялаған бастамаларым қазірдің өзінде жүзеге асты. Мысалы, «Айбын» орденінің үш дәрежесі егілгі батырларымыз Сағадат Нұрмағамбетовтің, Бауыржан Момышұлының және Рақымжан Қошқарбаевтың есімімен аталатын болды. Қазақстанның әуе қорғанысы күштерінің 604-ші әуе базасына егілгі ұшқыш, Кеңес Одағының екі мәрте батыры Сергей Луганскийдің есімі берілді. Элия Молдагүлованың, Мешүк Меметова мен Хируз Доспаиованың есімен егілгін міндетті тұл жаңымызда жаңғыртамыз.

Жеңісті мерекелуге арналған жоспарда көптеген іс-шара қамтылған. Оның ең бастысы — Астанада өтетін әскери шеру. Соғыс және тыл ардагерлеріне құрмет көрсетіледі, ешкім де елеусіз қалмайды. Концерттер мен көрмелер өтеді, деректі фильмдер мен бағдарламалар түсіріледі, тарихи кітаптар мен фотоальбомдар шығарылады. Жауынгерлеріміздің есімін ел жадында сақтау үшін зерттеу жұмыстары жүргізіледі. Б.Момышұлының — 115, М.Ғабдуллинның — 110, Ә.Молдагүлованың 100 жылдығы салтанатты іс-шаралар тізіміне кіреді.

Жеңістің биылғы мерекесі Қазақстанның бірде-бір азаматын бей-жай қалдырмайтынына сенімдімін. Өйткені біздің елде сұралып соғыстың зардабын тартпаған отбасы жоқ деуге болады. Соғыста қаза тапқандарды ұмытпай, қаһарман ерлеріміздің рухына тағзым ету, ел ішінде бейбітшілік пен тыныштықты сақтау — баршаға ортақ парызымыз.

— **Тағы бір өзекті мәселе бар. Соңғы кезде қазақ тілінің қолданылу аясы өдеуір кеңейді. Мемлекеттік тілде еркін сөйлейтін азаматтардың саны көбейді. Бұл қазақ тіліне деген сұраныстың арта түскенін білдіреді. Бұдан бөлек, шетелдіктердің де тілімізді үйренуге деген қызығушылығы күшейді. Қоғамда қазақ тілінің ролі одан әрі арта түсуі үшін не істеу керек деп ойлайсыз?**

— Иә, дұрыс айтасыз. Қазақ тілінің бәсекеге қабілеті және оны үйренуге деген қызығушылық барынша артып келеді. Ең бастысы, қазақ тілін білу сөнге айналды, жастарымыз оны меңгеруге ұмтылатын болды. Мемлекеттік тіл азаматтардың қызмет бабында өсуіне және табысқа жетуіне жол ашатын маңызды фактор саналады. Еліміздің бизнес өкілдері маркетинг саласындағы науқандарын қазақ тілінде сөйлейтін тұтынушылардың сұранысына қарай өткізетін болды. Мұның бәрі мемлекеттің өте абай болуды қажет ететін әрі саяси тұрғыдан маңызды саналатын осы салдағы сарғасты тиімді жүргізіліп жатқанын көрсетеді.

Сөз арасында айта кетейін, дүние жүзінде 7 мыңнан астам тіл бар. Соның ішінде үш мыңнан астам тілге жоюлып кету қаупі төніп тұр. Қазақ тілі бұл топқа кірмейді. Ана тіліміз 2024 жылы әлемде ең кең таралған тілдердің арасында 79-шы орынға тұрақтады. Осы ретте күрделі әрі қарама-қайшылыққа толы кеңес заманында ана тілімізді әлемдік лингвистика картасынан жоюлып кетуден сақтап қалған зиялы қауым өкілдерінің, ақын-жазушылардың, журналистер мен ғалымдардың, мұғалімдер мен мәдениет қайраткерлерінің, ауыл өңбеккерлерінің, яғни барша отаншыл азаматтардың еңбегі бағалауымыз керек. Бұдан да жоғары нәтижеге қол жеткізу үшін ғылым-білім саласындағы инфрақұрылымды жаңғыртуға, мектептер мен басқа да оқу орындарында қазақ тілін үйрету жүйесін жетілдіруге қоса оқытушылардың мәртебесін арттыру мәселесін де шешу қажет. 2023 жылы «Қазақ тілі» қоғамының бастамасымен құрылған арнаулы қорға қолдау көрсету керек. Цифрлық технологияларды қолдануға басқа мен берген жөн. Өйткені қазақ тілінің алдағы тағдыры, еліміздің жаһандық бәсекеге қабілеті көбіне осыған байланысты болады.

Шығармалық жастар және креативті индустрия мемлекеттік тілді дамыту ісіне пайдасын тигізеді алады. Мемлекет экономикадағы болашағы зор осы саланың өркендеуіне барынша қолдау көрсетеді. Отандық және әлемдік нарықта қаржылық жағынан тиімді әрі сұранысқа ие болатын түрлі контентті қазақ тілінде жасау қажет. Бұл жерде әдебиет, музыка, кино, сериал және компьютер ойындары туралы айтып отырым.

Ана тіліміздің болашағы жарқын екеніне менің еш күмәнім жоқ. Қазақ тілі мемлекеттік тіл ретінде халқымызды ұйыстыру жолында маңызды рөл атқара береді. Бірақ тіліміздің тұтырын нығайтамыз деп, оны басқа тілдерге, оның ішінде орыс тіліне қарсы қоймау керек.

— **Сіз өз сөздеріңізде жастарға айрықша назар аударсаңыз, Қазақстан жастарының өзін-өзі дамытуына мол мүмкіндігі бар. Оларға барлық жол ашық деуге болады. Кейбір жастардың құмар ойына, есірткіге тәуелді болғанын немесе күні бойы еш мақсатсыз әлеуметтік желіде отырып, алтын уақытын босқа өткізіп жатқанын көргенде қынжыласыз. Жас ұрпақты саяси жауапкершілігі жоғары әрі жан-**

жақты дамыған азамат етіп тәрбиелеу үшін не істеу керек?

Мен түрлі жындыларда жастарымыз туралы жиі айтамын. Өйткені олардың болашағын ойлап, шын жүректен тілеустік білдіремін. Еліміздің тағдыры — жастардың қолында. Біз отаншылдығын нақты ісімен көрсететін әрі мәдениеті жоғары ұрпақ өсіруге міндеттіміз. Реформаның бәрін жастардың игілігі үшін жасап жатырмыз. Бұл — әншейін әдемі сөз емес, мемлекет стратегиясының түпкі мәні.

Бүгінгі жастар біздің жас кезімізге қарағанда өлдеқайда көп біледі. Қазіргі технология дәуірінде бұл — қалыпты нәрсе. Қазақстанда дарынды, білімді әрі мақсатына ұмтыла білетін қыз-жігіттер көп. Дәл сол себепті мен жастарға сеніммен деп халықпай айта беремін.

Бір ғана тілегім, ақыл-кеңесім бар: жас азаматтарымыз дүниетанымы тұрғысынан жасампаз, ойлау қабілеті жағынан сындарлы болуға тиіс, олар жақсы мен жаманның аражігін ажырата білуі керек. Жастарымыз халқымыздың болмысына жат идеялардың жетегінде кетпесе, күйзеліске түспесе, нигилизмге бой алдырмаса екен деп тілеймін. Олардың белсенді, тәртіпті, білімпаз, еңбекқор болғанын қалаймын.

Тәуелсіздік ұрпақтары қазірдің өзінде ғылым, спорт, бизнес, креативті индустрия және мемлекеттік қызмет саласында зор жетістікке жетіп жүр. Көбі өндірісте және ауыл шаруашылығында табысты еңбек етеді. Бұл ретте мен осы жылды «Жұмысшы мамандықтар жылы» деп жариялайдым. Біз еңбек адамының абырой-барелін көтеріп, еңбекқорлық, кәсібилік сияқты құндылықтарды дәріптеу үшін әлі талай шаруа атқаруымыз керек.

Экономиканың көптеген саласында жұмыс қолы жетпейді. Жұмысшы мамандықтар мол әрі тез табыс табу тұрғысынан қызықтыра қоймауы мүмкін. Бірақ бұл мамандықтардың еңбек нарығында сұранысқа ие болатынына да, қоғамдағы мәртебесі жоғары болатынына да келіпдік бар. Мен кәсіпорындарды аралаған кезде жастарды жиі жолықтырамын. Олардың арасында жұмыссыз әулеттерінің өкілдері көп екені көңіл қуантаты. Мемлекеттің міндеті — жас мамандарға материалдық және моральдық қолдау көрсетілуі. Мен бұл шаруамн үнемі айналысамын.

— **Жастарымыздың білім қып немесе жұмыс іздеп шетелге шығуына қалай қарайсыз?**

— Рас, бүгінде жастардың көбі білім алу немесе қызметте өсу үшін шетелге шыққысы келеді. Бұл — жаһандық үдеріснің бір ерекшелігі. Оған түсіністікпен қараған жөн. Біздің жастарымыз әлемдегі беделді университеттерде жақсы білім алып, тәжірибе жинап, дүниетаным көкейіміз кеңейте алады. Сондықтан мемлекет, өрине, шетелде оқуға кедергі жасаймады, керісінше, ондай бастамаларға қолдау көрсетеді. Халықаралық «Болашақ» стипендиясы баршаға белгілі. Жас ғалымдардың шетелдегі ғылыми орталықтарда тағылымдамадан өтуіне жағдай жасалған. Бірқатар елімен студент алмасуы тұрамыз.

Жастардың кәсіби біліктілігін көтеру немесе көбірек табыс табу үшін шетелге шығуы қалыпты нәрсе деп ойлаймын. Олар үйренішікті мекенін тастап, өмірін күрт өзгертуден қорықпауы керек. Тіршілікке бейім, ширақ болуға тиіс. Өмір бойы бір ауылда немесе бір қалада тұрып, жарты ай жұмыста болғаны үшін біліктен жоғары жалақы талап ететін заман әлдеқашан келмесе кетті. Қазіргі жастар ондай болмауға тиіс. Қарым-қабілетін қай жерде қажетке жараса, сонда баруға тырысу керек. Баратын жерін ірі шіңар немесе басқа өңір, тіпті басқа ел болуы да мүмкін. Қазаққа «Жүргенге жергеі ілінді, жатқанға жан жуымайды» деген сөз бар.

Азаматтарымыз шетелде жүрсе де, халқымыздың салт-дәстүрі мен мәдениетін дәріптеп, еліміздің абырой-беделін арттыруға атсалысып, Отанына пайдасын тигізе алады. Қазақстан деген брендті әлемге таныту да маңызды миссияның бірі. Дегенмен шетелге шығу «Барсақелмеске» кету деген сөз емес. Ұл-қыздарымыздың жаңа технологияларды меңгеріп, тәжірибе жинақтап, Қазақстанға оралғаны жөн. Елімізде білікті мамандардың аяғын жерге тигізбей, қағып өкететін салалар көп. Үкіметінің міндеті — олардың өз Отанында табысты еңбек етуіне жағдай жасау.

— **Сұхбат берейіңіз үшін ризашылық білдіремін. Бірақ айналп өте алмайтын тағы бір сұрағым бар. Сіз неге сұхбатты басқа ақпарат құралдарына емес, баспасөзге бергенді жөн көресіз?**

— Газет-журнал оқу — жас кезімізнен қалыптасқан дағды. «Ана тілі» газетін де тұрақты оқып тұрамын. Мен мәліметті телевидение, интернет, әлеуметтік желі сияқты сан алуан ақпарат көздерінен аламын. Бұдан бөлек, күн сайын түрлі мекемеден материалдар келіп тұрсады. Мен ақпарат кеңістігіндегі үрдістерді жіті қадағалап отырамын. Жазбаша мәтіндердің мен-маңызын төмендетуді қолмайды. Мерзімді баспасөз бәрібір мемлекеттік саясаттан хабар беретін маңызды ақпарат көзі болып қала береді.

Менің болмыс-бітімім талдау жасауға бейім. Сөйлейтін сөздерімнің, мәлімдемелерімнің, тіпті жолдайтын хаттарым мен жеделхаттарымың мәтінді де өзім мұқият қараймын. Мен редакциялағаннан кейін мәтіндер мүлде басқаша болып шығатынына аппарат қызметкерлері өбден үйренген. Өрине, журналистермен әңгімелесуге өздері бастамашы болып, телеарна тілшілеріне құлшына сұхбат беретін және өздерін жаңалықтардан көргеніне мәз болып отыратын басшылар да бар. Әркімді өзіне жөн шығар.

Осы сұхбатты сіздердің басылымдарыңызға беру арқылы еліміздегі журналистиканың тіріп саналатын қазақ тіліндегі медиаға қолдау көрсеткім келді. Биылғы 22 наурызда «Ана тілі» газетінің жарыққа шыққанына 35 жыл толады. Аңда келе жатқан мерейлі белестіріміз құтты болсын! Осы уақытта газет жемісті жолдан өтті, өз ерекшелігі, тұрақты оқырманы бар белді әрі бедел

Сапар

Жалағаштағы жарқын жобалар

Ауданға ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаттары Анас Баққожаев пен Таңсәуле Серіков және «Ауыл партиясы» Қызылорда облысы бойынша өңірлік филиалының төрағасы Серікбай Өмірзақов арнайы іс-сапармен келді. Халық қалаулылары Мәдениет ауылдық округінде халықпен кездесті. Кездесуде аудан әкімі Ардақ Ибраимов биыл аудан көлемінде атқарылатын маңызды жобаларға тоқталып, алдағы жоспарлармен бөлісті.

Аудан әкімі Ардақ Ибраимов өңір игілігі үшін атқарылған ауқымды жұмыстарға тоқталды. Бүгінгі күнге дейін ауданда Ел Президентінің, Үкімет және аймақ басшысының қолдауымен жарқын жобалар жүзеге асырылып, тіректі салаларда серпінді қадамдар жасалғанын жеткізді.

— Ауданда барлық макроэкономикалық көрсеткіштер бойынша оң динамика қалыптасып, облыста алдыңғы қатардан көріндік. Былтырғы жыл ауданымыз үшін игі жақсылықтарға толы болды. Жалағаш ауданының құрылғанына 85 жыл, аудандық басылым «Жалағаш жаршысы» газетіне 90 жыл толды. Қос мерейтойды жалағаштықтар жоғары деңгейде атап өтті. Сондай-ақ өңір шаруалары күрштен рекордтық өнім жинап, аймақта

Сондай-ақ тұрғындар тарапынан жайылымдық жер, денсаулық сақтау, шаруаларға мемлекет тарапынан қаржылық қолдау көрсету мәселелері қозғалып, заң аясында тиісті жауап берілді.

ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаттары заңға енгізілген жаңа өзгерістермен, заң жобасы аясындағы ұсыныстармен таныстырды.

Ерлан СОЗАҚБАЕВ

Өнер

Таланттылардың басым көпшілігі ауылдан шығатыны даусыз. Дауысы таңдай қақтыратын әнші де, мың бұралған биші де осында. Осы ретте кеше Мөрәлі Шәменов ауылына қарай бағыт алып, мәдениет үйіне табан тіредік. Мекеме басшысы Жасұлан Жәрменовтің айтуынша, мұнда бүгінде 5 үйірме тұрақты жұмыс істеп тұр. Аталған мәдениет ошағының жасөспірімдерді тәрбиелеуде маңызы зор. Мұнда балалар өздерінің талантын шыңдап қана қоймай, рухани да дем алып, қоғамдық шараларға үлесін қосуда.

— Ауылдық клубта 12 қызметкер бар. Ауыл жастарының өнерін шыңдауда, бос уақыттарын тиімді өткізу мақсатында ән, би, көркемсөз үйірмелері жұмыс жасайды. Барлық үйірме тәжірибелі білікті мамандардың жетекшілігімен жүргізіліп келеді. Нәтижесі жаман емес, жеткен бірқатар жетістігіміз де бар, — дейді мекеме басшысы.

Айта кетейік, мұнда «Сырлы әуен ән» үйірмесінде 15, «Көркемсөз» тобында 10, «Асыл ана» 13, «Дәстүр» салт-дәстүр үйірмесінде 16, «Балауса» би үйірмесінде 16 тәрбиеленуші бар.

Үйірме қатысушылары тек қана ауыл сахнасында өнер көрсетіп қоймай, аудандық іс-шараларға белсене қатысып, үнемі шығармашылық ізденіс үстінде жүреді. Олар республикалық жарыстарға дейін барып, жүлдемен оралған. Мә-

Таланттар тоғысқан орталық

үйірмелерден бөлек ақ жаулықты әжелердің де бос уақытын тиімді ұйымдастыру мақсатында ауылдық мәдениет үйі жанынан құрылған «Асыл ана» әжелер ансамблі бар. 2006 жылдан бері аталған ансамбль аудан ауыл халқына мәдениетіміз бен өнерімізді,

Солардың бірі — Рәзия Жүсіпова. Ол — «Алтын алқа» иегері. 8 перзентінен 30 немере, 57 шөбере, 2 шөпшек сүйіп отыр. Ауылда тәрбиелік бағытта ететін тағылымды кездесулер мен іс-шараларға тұрақты түрде қатысып, жас ұрпаққа дұрыс бағыт-бағдар беруде.

— «Адал адам — мәдени-тәрбие беру орталығы» тұжырымдамасы аясында жеті түрлі тұжырымдама жасалды. Атап айтсақ, «Кино TIME», «Әлем BOOK», «ART уақыты», «Еріктілер тобы», «Сұхбат TIME», «Креативті HUB», «Жанұя шуағы» бағыттары аясында арнайы бұрыштар мен бөлмелер жабдықталды. Былтыр жыл басынан бері 100-ге жуық мәдени шара ұйымдастырылды, — дейді Жасұлан Жәрменов.

«Креативті HUB» бағыты бойынша «Бір жәдігер — бір тарих» шарасы өткізіліп, ұмыт бола бастаған диірмен ұршық сабау сынды құндылықтарымыз дәріптелген. Сондай-ақ жастарға ерттеу мен қамшы өруді үйрету мақсатында шеберлік сағаттар өткізілген. «ART уақыты» жобасы аясында интеллектуалды сайыстар, салт-дәстүрлерден көрініс, жастарға мамандық таңдауға көмектесу бағытында трендтегі мамандықтар тақырыбы барысында шаралар ұйымдастырылған. Ал «Әлем BOOK» жобасы аясында «Кітап FEST — 2024» шарасы, кітапханаға саяхат, кітапханаға кітап сыйла акциялары өткізілген. Апта сайын «Кино TIME» жобасы аясында жастарға тәрбиелік мәні зор, отабнәушілікке балуитын кино көрсетілімдері ұйымдастырылып тұрса, «Сұхбат TIME» жобасы арқылы еңбек адамдарымен, тыл ардагерлерімен және жетістікке жеткен жастармен сұхбат ұйымдастырылып тұрады.

салт-дәстүрімізді насихаттап, кейінгі ұрпаққа үлгі енеге көрсетіп келеді. Олар аудандық, облыстық өнер додаларында топ жарып жүр. Ансамбль құрамында алтын құрсақты батыр аналар мен тыл ардагерлері өнер көрсетеді. Зейнетке шықса да көпшілік алдында өнер көрсетіп, ән шырқаған әжелердің ісі көпке үлгі.

Ұлттық құндылықтарымызды жас ұрпаққа насихаттап, аядай ғана ауылдан өнерлі өрендерді шыңдап келе жатқан мәдениет ошағының еңбегі ерөн.

Ақтоты ЕРЖАНҚЫЗЫ

Пікір

Халық тұрмысы жақсарады

Мемлекет басшысы қазақ тілінде жарық көретін «Ана тілі» газетіне сұхбат берді. «Мақсатым — экономиканы және егемендікті нығайту» тақырыбында шыққан сұхбатты бас-аяғына дейін оқыдым. Президент сұхбатта ел дамуы үшін жасалып жатқан қарымды қадамдар мен реформаларға кеңінен тоқталған. Сондай-ақ қойылған сұрақтардан бұлтартмай, халықты толғандыратын сұрақтарға нақты жауап берген. Осы уақытқа дейін атқарылған жұмыстарды да қорытындылапты. Онда Парламенттің және Үкіметтің өткен жылғы жұмысына көңілі толатынын, дегенмен мәселелердің де бар екенін айтқан.

Иә, өткен жыл мемлекетіміздің саясаты, Парламенттің жұмысы саяси реформаларға арналды. Экономикаға, әлеуметтің әлеуетін көтеруге, адамдардың табысын арттыруға заңдық негіздемелер жасалды. Парламент қабылдаған заңдардың басым бөлігі экономиканы, кәсіпкерлікті дамытуға, халықтың әл-ауқатын арттыруға бағытталды.

— Қазақстан — әлеуметтік мемлекет. Сондықтан былтырдан бастап «Ұлттық қор — балаларға» бағдарламасы аясында төлем беріле бастады. Зейнетақы, жәрдемақы, шекіртақы және азаматтық сала қызметкерлерінің жалақысы көбейді. Еліміздің түкір-түкірінде жүздеген жаңа мектеп, балабақша және дене шынықтыру-сауықтыру орталықтары салынды. Шетелдің оннан астам беделді жоғары оқу орнының бөлімшесі ашылды. Ғылымды қаржыландыру көлемі арта түсті, мәдениет саласының қызметкерлеріне елеулі қолдау көрсетіліп жатыр. Бұқаралық спортты дамытуға баса мән берілді. Мұның бәрін азаматтардың жасампаздық әлеуетін арттыру үшін пайдалы инвестиция деуге болады, — деді Президент.

Айта кету керек, Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2022 жылғы наурыздағы «Жаңа Қазақстан — жаңару мен жаңғырту жолы» атты Жолдауында азаматтардың өкілді билікке деген сенімін нығайту үшін мәслихаттарға баса мән беру қажеттігін атап өткен болатын. Яғни мықты мәслихаттар қалыптастыра отырып, жергілікті аймақтардағы тұрмыс сапасын жақсартуға және өзекті мәселелердің шешімін табуға әсер етуге болатынын айтты. Сонымен қатар мәслихаттың рөлін арттырып, дербестігін қамтамасыз ету үшін 2023 жылдың қаңтарынан бастап «Мәслихат төрағасы» лауазымы да енгізілген болатын. Конституциялық реформалар шеңберінде халық қалаулылары болып табылатын мәслихат депутаттарының өкілеттігі жылдар сайын нығайтылып, мемлекеттік биліктің жалпы жүйесінде мәслихаттардың орны мен рөлі жаңаша айқындалып, мәслихат құзыреті де арттырылуда. Мәслихаттар жергілікті міндеттерді шешу үшін құрылған жергілікті халық сайлаған орган ретінде жергілікті өзін-өзі басқарудың негізі деп айтуға болады. Сөйтіп заңнамаларға енгізілген өзгерістерге сәйкес аудандық мәслихатқа аудан әкімінің жыл сайынғы есеп беруі тұрақты қалыптасты. Аудан әкімін қызметіне таяғайындауға келісім беру, ҚР Парламенті Сенатының депутаттарын сайлау, сайлау комиссияларын қалыптастыру, саяси партиялар бойынша мәслихаттағы депутаттық тобын құру жөніндегі қатынастарды реттеу, жергілікті әлеуметтік, экономикалық даму мәселелерін шешуге сайлаушылардың қатысын кеңейтуге байланысты бірқатар өкілеттіліктер беріліп, демократиялық үрдістер жетіліп келеді.

Қазіргі уақытта жергілікті өкілді органдардың сегізінші шақырылымында 11 депутат жемісті қызмет атқаруда. Сайланған депутаттар арасында инженерлер, шаруа қожалық төрағалары, кәсіпкерлер, журналист, заңгер, денсаулық сақтау, білім беру, мәдениет салаларының қызметкерлері бар. Аудандық мәслихат аудандық әкімдікпен бірлесіп отырып, халық мүдделерін шешумен айналысып келеді. Аудан бюджетінің кіріс және шығыс бөлігінің артуы аудан экономикасының өсіп-өркендеуіне тікелей әсер етуде. Басты мәселелердің бірі мәслихат депутаттарының ел мүддесіне қатысты көкейкесті маңызды мәселелерге дер кезінде уақытылы мән беруінде.

Өмірзақ ЕЛЕУСІНОВ,
Аудандық мәслихат
төрағасы

Болашақ жастардың қолында

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Ана тілі» газетіне берген сұхбатында ел болашағына бейжай қарамайтын әр азамат үшін маңызды бағыттарды атап өтті. Онда Мемлекет басшысы Қазақстанның егемендігі мен бірлігін сақтап, оны күшейту — мемлекеттің басты стратегиялық бағыты екенін айтты.

Жастарды жат әрекеттерден сақтау бойынша оның ішінде, лудоманиямен күреске қатысты заңға тоқталды. Яғни, құжатта букмекерлік кәсіпкерлер мен тотализаторлардың жарнамасына едәуір шектеу қойылды, көмелетке толмағандарды құмар ойынға тартқаны үшін әкімшілік жауапкершілік белгіленді, аты-жөні борышкерлердің бірыңғай тізіміне енгізілген адамдардың құмар ойын ойнауына тыйым салынды. Бұл шаралар талай шаңырақты шайқалтқан, адамдарды қылмыс жасауға, өзіне қол жұмсауға итермелеген ойынқұмарлықпен күресуге арналған.

Қайрат ДОСЫМОВ,
Аудандық мәслихат депутаты

Меншік иесі:

жауапкершілігі
шектелуі серіктестігі

Бас директор
Марат АРАЛБАЕВ

Жалағаш аудандық
“Жалағаш жаршысы” газетінің редакциясы

Бас редактор
Кенжетай ҚАЙРАҚБАЕВ

Телефондар:
Бас директор - 8(7242) 70-00-36
Бас редактор - 32-0-41
Бас редактордың орынбасары,
жауапты хатшы,
бөлімдер - 31-5-75

Газет Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрілігінің Ақпарат комитетінде 16 сәуір 2019 жылы қайта тіркеліп, №17662-Г куәлігі берілген.

“Жалағаш жаршысы” аудандық газеті ҚР СТ ISO 9001:2016 (ISO 9001:2015) “Сапа менеджменті жүйелері” талаптарына сәйкес KZ.4310318.07.03.01178 нөмірімен сертификатталған.

Газет әр аптаның сейсенбі, сенбі күндері шығады.

Қолжазбалар өңделеді және кері қайтарылмайды.

Жеке авторлардың пікірі редакцияның

түпкілікті көзқарасын білдірмейді.

Жарнама мазмұнына жарнама беруші жауапты.

Газет редакцияның компьютер орталығында
теріліп, беттеліп, «ASU» баспа үйі» ЖШС
сәнімгерлік басқаруындағы «Сыр медиа» ЖШС
баспаханасында басылды.
Тел.: 8(7242) 40-06-68.
Газеттің таралымы бойынша
31-5-75 немесе 8 (7242) 70-14-08
телефон нөміріне хабарласуға болады.

Таралымы 2850 Тапсырыс №13

Мекен-жайымыз: 120200, Қызылорда облысы, Жалағаш кенті, Абай көшесі №68. E-mail: zhal_jarsh@mail.ru

Кезекші редактор: Ақтоты БҮРКІТБАЙ